خراسان روزنامه صبح ایران
چهارشنبه ۲۵ مرداد ۱۳۹۶ . ۲۳ ذی القعده ۱۴۳۸ . شماره ۱۹۶۱۰

دهیار روستا: در ابتدا همکاری روستاییان زیاد بود و ما صندوق روستا را هم تشکیل دادیم، زیرا گفته شد کمک ها بین المللی و دولتی خواهد بود اما تا امروز هیچ کمکی نشده است. بعد از آن دیگر ارتباط مان با طرح کم شد، زیرا بیشتر وقت تلف کردن بود. ابتدا یک صندوق تشکیل شد ولی همه دنبال وام بودند، اما در عمل تسهیلات ۲۰۰ هزار تومانی و ۳۰۰ هزار تومانی داده شد.

اجرای طرح بیشتر وقت تلف کردن بود

خراسان پیامدهای اجرای یک طرح را در استان بررسی می کند

طرح ترسیب کربن؛ تغییر در سبک زندگی روستاییان یا حفظ منابع طبیعی؟

سینا واحدی- طرح ترسیب کربن به روند ذخیره کربن موجود در هوا، در خاک و گیاهان گفته می شود. هدف نهایی این طرح نیز ارائه یک الگوی اقتصادی برای رسوب دادن کربن در جو و کاهش گازهای گلخانه‌ای است. اما در پی اجرای این طرح، در کشورهای مختلف اتفاقات دیگری رخ داده است. طرح ترسیب به طور عملی در کشور ما حدود ۱۴ سال است که آغاز شده و همچنان ادامه دارد. شواهد نشانگر آن است که همکاری نهادهای بین المللی با کشور مان نه تنها منجر به نتیجه واقعی و مفید نشده بلکه حتی تغییر الگوهای زندگی روستایی را در پی داشته است.

■ **طرح ترسیب کربن و توسعه روستایی**

طبق توضیح طرح ترسیب، ترسیب کربن به روند ذخیره کربن موجود در هوا در خاک و گیاهان گفته می شود. هدف نهایی طرح، ارائه یک الگوی اجتماعی- اقتصادی برای رسوب کربن در جو است. طرح با رویکرد محیط زیستی شروع می شود و با بررسی ظرفیت های اکولوژیکی ادامه پیدا می کند. نیازهای اجتماعی احصا و برنامه اجتماعی- اقتصادی برای ترسیب کربن و معرفی مشاغل جایگزین به روستاییان ختم می شود. افق طرح ترسیب کربن در کشور ۲/۵ میلیون هکتار است. طرح ترسیب کربن در کشور اوایل سال ۱۳۸۲ در سربیشه خراسان جنوبی آغاز شد. در سال ۱۳۹۰ این طرح به استان‌های کرمان و تهران رسید. سپس در سال ۱۳۹۲ در استان‌های البرز، سمنان، مرکزی و بوشهر نیز اجرا شد. هم اکنون این طرح با نام «طرح مدیریت مشارکتی منابع طبیعی و توسعه روستایی» (تعمیم ترسیب کربن) در ۱۸ استان کشور شامل استان‌های تهران، البرز، کرمان، سمنان، بوشهر، مرکزی، خراسان رضوی، خراسان شمالی، خراسان جنوبی، آذربایجان غربی، گلستان، اصفهان، یزد، فارس، ایلام، قم، سیستان و بلوچستان و منطقه جنوب کرمان (جیرفت و کهنوج) تعمیم یافته است. همچنین با امضای تفاهم‌نامه فاز سوم طرح ترسیب کربن در تاریخ ۲۷ خرداد ۹۶، قرار بر این شد تا این طرح در پنج منطقه از استان‌های گلستان، خراسان شمالی، یزد و خراسان جنوبی نیز اجرایی شود.

■ **ترسیب کربن و سازمان ملل**

طبق گزارش عمران سازمان ملل متحد، کربن عمده ترین عنصر گازهای گلخانه ای محسوب می شود که ترسیب آن با فرایند فتوسنتز و از طریق گیاهان، ساده ترین و ارزان ترین راهکار ممکن برای کاهش میزان این گاز اتمسفری است. پوشش گیاهی با بافت چوبی، توانایی ترسیب کربن بیشتری دارد و این در مراتع خشک بیشتر شامل گونه های رویشی بوته ای است. اکوسیستم های مرتعی توان بالایی در ترسیب کربن دارند، چرا که نیمی از خشکی های کره زمین را در بر گرفته اند و ذخیره کربن آنها ۱۰ درصد کل ذخایر کربن بیوماس اکوسیستم های خاکی و ۳۰ درصد کل کربن آلی خاک را تشکیل می دهد. در مقیاس جهانی، مراتع حدود ۵۰۰ میلیارد تن کربن را در سال ترسیب می کنند. افزایش ترسیب کربن معادل افزایش بیوماس گیاهی، افزایش تولید، بهبود حاصل خیزی خاک، افزایش ظرفیت نگهداری آب در خاک و جلوگیری از فرسایش آبی و بادی است. به همین سبب ترسیب کربن علاوه بر این که ارزش های حفاظتی و پایه ای دارد، به دلیل افزایش تولید بیوماس، از نظر اقتصادی ارزشمند است و می تواند به عنوان منفعت و سود اضافه حاصل از فعالیت ها و عملیات احیای اراضی تخریب شده، مطرح شود. مسئله گرم شدن زمین و افزایش گاز کربنیک، مسئله ای جهانی است و به کشور خاصی محدود نمی شود، به همین دلیل تحقیقات در زمینه ترسیب کربن در ایران ضروری است و مسائل مجهول زیادی درباره توانایی گونه های مختلف مرتعی در نقاط مختلف کشور وجود دارد.

■ **شروع اجرا از خراسان بزرگ**

طرح ترسیب کربن کشور از اوایل سال ۱۳۸۲ با همکاری دفتر عمران ملل متحد (UNDP)، تسهیلات زیست محیطی جهانی (GEF) و دولت جمهوری اسلامی ایران در منطقه حسین آباد غیناب شهرستان سربیشه استان خراسان جنوبی شروع شد و هدف آن، توسعه الگوی احیای مشارکتی مراتع و افزایش میزان ظرفیت جذب دی اکسید کربن در مراتع تخریب شده و همزمان کاهش محرومیت جوامع محلی منطقه بود. در راستای اجرای این پروژه، گروه های توسعه روستا و صندوق های اعتباری خرد برای کاهش فشار بر منابع طبیعی در روستاهای تحت پوشش این طرح ایجاد شد. به گفته مسئول اجرایی طرح در کشور، مهم ترین اهداف اجرای پروژه ترسیب کربن، افزایش میزان ترسیب کربن، افزایش روحیه مشارکت پذیری در میان مردم، بهبود شاخص های زیست محیطی، بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی بهره برداران و کاهش خشکسالی و بلایای طبیعی است. هدف جهانی اجرای این طرح، ارائه الگوی ترسیب کربن در مناطق خشک و نیمه خشک است. هدف ملی از اجرای این پروژه نیز احیای مناطق تخریب شده دشت حسین آباد سربیشه و بهبود شاخص های توسعه انسانی است. به گفته مسئول پروژه در استان خراسان جنوبی، یکی از مهم ترین دستاوردهای اجرای پروژه ترسیب کربن در دشت حسین آباد سربیشه، کاهش ۶۰ درصدی تخریب مراتع منطقه بوده است. با اجرای طرح ترسیب کربن و احیای اراضی تخریب شده، میزان پوشش گیاهی منطقه از ۱۰ درصد به ۲۲/۳ درصد رسیده است. می توان از افزایش شاخص توسعه انسانی از ۴۴۱ هزارم به ۵۰۷ هزارم درصد، افزایش شاخص امید به زندگی در بین مردم این منطقه و کاهش تخریب مراتع از ۸۰ درصد به ۱۹/۴ درصد به عنوان مهم ترین دستاوردهای اجرای پروژه یاد کرد. ایجاد اشتغال مولد، فرهنگ سازی مردم منطقه در راستای تخریب نکردن مراتع، دخیل کردن آن ها در کارهای مشارکتی و مشارکت زنان در اجرای طرح های مختلف از دیگر دستاوردهای این طرح است. هدف از اجرای این طرح، توسعه مدیریت پایدار در عرصه های منابع طبیعی با مشارکت بهره برداران و روستاییان و ارتقای مشارکت مردم با ایجاد تعاونی های کوچک و سودده است. این طرح با ایجاد اشتغال برای روستاییان باعث می شود که آن ها هم درآمدزایی و هم در حفاظت و توسعه منابع طبیعی مشارکت داشته باشند. مشارکت اجتماعی و محلی از دستاوردهای جانبی پروژه است که برای تحقق آن، برنامه های مختلف فرهنگی، آموزشی، اقتصادی و... اجرا شد که تشکیل صندوق خرد اعتباری با هدف اعطای وام، ایجاد اشتغال، توانمندسازی جوامع روستایی و حفظ سرمایه های منابع طبیعی از آن جمله است. تشکیل گروه های روستایی و بیمه مرتع، از نکاتی است که در این پروژه ها دیده می شود و جلب توجه می کند.

■ **۲ شهر استان مجری طرح ترسیب**

مهندس طالبان فرد مدیر اجرایی پروژه ترسیب کربن در استان خراسان رضوی درباره اجرای این طرح در استان چنین می گوید: طرح ترسیب کربن یا مشارکت منابع طبیعی روستایی که هم اکنون در ۱۸ استان کشور در حال انجام است، از سال ۸۲ در سربیشه خراسان بزرگ به صورت پنج ساله آغاز و در سال ۸۷ به علت موفقیت طرح به مدت پنج سال دیگر هم تمدید شد. با توجه به موفقیت های به دست آمده و گسترش طرح در دیگر استان ها، از سال ۹۲ در شهرستان بجستان از استان خراسان رضوی به صورت آزمایشی، اجرای طرح شروع شد. پس از آن در سبزوار نیز طرح ترسیب در سال ۹۴ آغاز شد. هم اکنون در ۱۱ روستای بجستان به مساحت ۲۰۹ هزار هکتار و همچنین در شش روستای سبزوار به مساحت ۲۰۵ هزار هکتار این طرح در حال انجام است.

■ **توانمندسازی روستایی، هدف ماست**

مدیر اجرایی پروژه ترسیب کربن استان در بیان اهداف طرح می گوید: این پروژه در سه سطح انجام می شود. در بخش بین المللی ، کاهش گرمای زمین، در سطح ملی افزایش مشارکت مردم در اقتصاد و در سطح منطقه ای، توانمندسازی جوامع محلی پیگیری می شود. برای افزایش توانمندسازی به شیوه های مختلفی مانند آموزش های مهارت و اشتغال، ایجاد صندوق ها و تعاونی های روستایی و ایجاد زیرساخت های لازم اقدام می شود. هم افزایی صورت گرفته در روستاهای محل اجرای طرح، نشان از این دارد که باور عمومی به سوی همکاری رفته و صندوق های اعتباری با مدیریت خود افراد روستا تشکیل شده است. در این صندوق ها مجموع وجوه و سود حاصل از پروژه نگهداری می شود. صندوقی که در مرحله اول پروژه ایجاد شد، حدود ۱/۵ میلیارد تومان گردش مالی داشته است، همچنین صندوقی که در سبزوار تشکیل شده، تا کنون بیش از ۳۰۰ میلیون تومان سرمایه جذب کرده است. در بجستان تا کنون ۱۴۶ گروه توسعه روستایی تشکیل شده و ۳۶ مورد دوره اشتغال برگزار شده است. خروجی این طرح تا کنون تقویت و ایجاد ۲۳۰ شغل بوده است. در سبزوار هم فعلا در مرحله دوره های مهارتی و اشتغال هستیم.

■ **نیاز است شغل شان را تغییر دهند**

طالبان فرد مدیر اجرایی پروژه درباره احیای منابع طبیعی می گوید: در این طرح برای احیا و حفظ مراتع و جلوگیری از نابودی منابع طبیعی به کشاورزان گفته می شود تا به مشاغل دیگری بپردازند، تا خود آن ها با کاهش دام و کاهش استفاده از منابع طبیعی به حفظ منابع کمک کنند. به همین علت باید مشاغل دیگری اختیار کنند. برای نمونه با همکاری دفتر روستایی استانداری تصمیم گرفته شد نیروگاه های خورشیدی خانگی به روستاییان داده شود تا با استفاده از آن و فروش برق مازاد به درآمدهای ثابت برسند. در گام بعد نیز به سراغ احیای مراتع از بین رفته و تخریب شده خواهیم رفت.

■ **جای نگرانی نیست**

طالبان فرد در پاسخ به این که آیا امنیت غذایی به خطر می افتد، نیز بیان می کند: در این پروژه یکی از کارهای مهمی که انجام می شود، همکاری و همیاری با سایر دستگاه هاست. باید برای توسعه روستایی با سایر دستگاه ها همکاری لازم را داشته باشیم، همچنین تفاهم نامه هایی با دستگاه های متولی منعقد خواهد شد و جای نگرانی نیست. ما هنوز در ابتدای کار هستیم و این طرح قطعا زمان بر خواهد بود. در همین مدت، نتایج ملموسی را شاهد بوده ایم. در توسعه مناطق احیا شده، حدود دو هزار و ۸۰۰ هکتار بذرکاری و نهال کاری انجام شده است.

■ **طرحی در راستای اقتصاد مقاومتی!!**

صادق کرامتی، کارشناس توسعه روستایی مرکز مطالعات راهبردی غذا و کشاورزی دانشگاه تهران درباره پیشینه طرح ترسیب می گوید: سپتامبر سال ۲۰۰۰، ۱۸۹ تن از سران دولت ها، «سند توسعه هزاره» را در سازمان ملل تصویب کردند و طبق آن متعهد شدند تا سال ۲۰۱۵ به آرمان‌های توسعه هزاره (MDGs) دست پیدا کنند. مقابله با فقر شدید، آموزش ابتدایی همگانی، بهبود سلامت مادران، گسترش جهانی توسعه، ترویج برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان، تضمین پایداری محیط زیست و همچنین ایجاد حکومت‌های دموکراتیک از مهم ترین این آرمان‌ها بود. یکی از پروژه های طراحی شده دفتر عمران ملل متحد (UNDP) و صندوق جهانی محیط زیست (GEF) (از نهادهای تشکیل شده در سازمان ملل برای اجرای سند) پروژه بین المللی ترسیب کربن (CSP) است. با توجه به این که بحث‌های مربوط به بیابان زدایی و احیای مراتع در راستای مأموریت‌های سازمان منابع طبیعی، مراتع و آبخیزداری ایران است و همچنین از آن جا که این سازمان نسبت به سازمان برنامه و بودجه دارای ساختار سازمانی گسترده تری در بدنه استان‌ها، شهرستان‌ها و حتی بخش‌هاست؛ در سال ۱۳۸۳ از سوی دفتر عمران ملل متحد (UNDP)، سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور به عنوان مجری طرح موسوم به ترسیب کربن انتخاب شد تا آن را در کشور اجرایی کند. هم اکنون فاز سوم این طرح در کشور کلید خورده است. همچنین دفتر عمران ملل متحد توانسته است با نفوذ در سازمان ها و نهادهای مردمی و دولتی، طرح را گسترش دهد و حتی آن را در راستای اقتصاد مقاومتی معرفی کند.

■ **توسعه طرح بدون پاسخ به سوالات کلیدی**

کرامتی، کارشناس توسعه روستایی از بی پاسخ ماندن سوالات مهمی در باره طرح می گوید: طرح ترسیب کربن ابتدا در منطقه حسین آباد شهرستان بیرجند کلید خورد. نماینده دفتر عمران ملل متحد، حاضر شد برای شروع موفق طرح در ایران، چندین سال در منطقه اجرای آزمایشی طرح، سکونت و زندگی کند. هفت سال طول کشید تا طرح در حسین آباد به اهداف مدنظر مجریان برسد. از آن جا که اجرای طرح ترسیب کربن در ایران گویی طبق توافقی بین سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری و دفتر عمران ملل متحد موفق ارزیابی شده است؛ به استان های دیگر نیز پیشنهاد شد. درباره طرح ترسیب باید به چند سوال پاسخ داده شود. با توجه به پیشینه ای که ذکر شد، بررسی این موارد ضروری است. برای مثال در بند ۹ سند، گفته می شود: در نظر داریم الگوهای مصرف و تولید مشخصی را ارائه کنیم. الگوهایی که امروز در طرح ترسیب، برای تغییر نوع کشت انجام می شود نیز شباهت های بسیاری دارد. الگوی اجرایی ترسیب کربن در ابتدا با توسعه روستایی نسبتی نداشت ولی وقتی با جوامع محلی ارتباط گرفت و با دغدغه معیشت آن ها آشنا شد، دریافت که این موضوع را نیز باید در برنامه‌ریزی‌های خود منظور کند. بنابراین UNDP با توجه به هدف اولیه خود که ترسیب کربن بود و دغدغه بهبود شرایط اجتماعی- اقتصادی جوامع محلی و احیای مراتع که خواسته سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری بود به الگویی با عنوان احیای مراتع برای مردم محلی با توجه به منافع جهانی زیست‌محیطی رسیدند.

■ **امنیت غذایی کشور به شدت در خطر است**

این کارشناس توسعه روستایی مرکز مطالعات راهبردی غذا و کشاورزی همچنین با در معرض خطر ملی دانستن امنیت غذایی می گوید: در طرح ترسیب، به کشاورزان جایگزینی کشت گیاهان دارویی را به جای کشت محصولات زراعی پیشنهاد می دهند. این مسئله بیش از هر چیزی غفلت از امنیت غذایی را نشان می دهد. تحت تاثیر قرار گرفتن امنیت غذایی و تولید نشدن محصولات مهمی چون منابع اصلی غذایی از عواید این اقدام خواهد بود. بنیه و قدرت استقامت کشور در مسیر پیشرفت و توسعه، به تأمین غذاهای اساسی آن وابسته است، به همین علت آمریکا ۱۱ برابر نیاز خود تولید غله دارد یا این که فرانسه هفت برابر و آلمان پنج برابر نیاز خود، غله تولید می کند. کشور ما در شرایط فعلی به دلیل بحران مدیریت منابع آب و کاشت غیر اصولی، با کمبود آب و فرسایش خاک مواجه است. در بخش دیگری از طرح به عنوان خروج دام از مراتع و کمک به احیای مراتع، دام سبک چرایی را به دام سنگین پروای تغییر می دهند. در صورتی که گوسفند، بره و بز در خاستگاه ایران رشد و حیات داشته اند و قابلیت توسعه و تولید بالایی دارند. این نهادها به دنبال کاهش تولید محصولات کشاورزی به این بهانه‌ها هستند و دو اقدام را سرلوحه کار خود قرار داده‌اند که عبارت است از تغییر الگوی کشت کشاورزی و کاهش تولید محصولات غذایی اساسی و همچنین ترویج خروج دام از مرتع که تضعیف کشاورزی و وابستگی هر چه بیشتر کشور به خارج را به دنبال خواهد داشت.

■ **جایگزینی شغل اصلی کشاورزی به غیر کشاورزی**

کرامتی در ادامه با اشتباه خواندن دور شدن کشاورز از مسیر اصلی زندگی خود، می گوید: همچنین در پیشنهاد مشاغل جایگزین به کشاورزان، کشاورز و روستایی را از شغل اصلی خود، دور می کنند و به مشاغلی چون تولید صنایع دستی سوق می دهند. در صورتی که بدون هیچ پیش بینی درباره بازار تولید صنایع دستی و نیز آینده تولید محصولات کشاورزی، تنها تغییر شغل را به روستاییان پیشنهاد داده ایم. واقعیت در مسئله کشاورزی، وجود دو مشکل اصلی مدیریت منابع آب و ساختار کشاورزی است که با حل این مسائل، نیازی به تغییر شغل کشاورزان نیست. درواقع این نهادها می کوشند با پاک کردن صورت مسئله و نپرداختن به اصل موضوع بحران مدیریت آب و سیاست‌های اصلاحی آن و اصلاح ساختارهای تولید کشاورزی و دام‌پروری، مردم را به امور غیرواقعی مشغول کنند.

■ **هیچ گزارش شفافی موجود نیست**

این کارشناس توسعه روستایی با اشاره به نبود گزارشی از وضعیت فعلی طرح، بیان می کند: متاسفانه با گذشت حدود دو دهه از اجرای طرح ترسیب کربن در استان های مختلف، گزارش شفافی از موفقیت ها و نتایج حاصله منتشر نشده است. گزارش های موجود هم ناظر بر بررسی میدانی نیست تا دقیقا از نتایج آن مطلع شویم. طرح بین المللی ترسیب کربن را سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور با حمایت دفتر عمران ملل متحد (UNDP) و صندوق جهانی محیط زیست (GEF) اجرا کرده اند و رویکرد کلی آن، احیای مراتع با مشارکت ذی‌نفعان منطقه‌ای است. ولی هیچ گزارش شفافی که گویای این موضوع باشد که مجریان این طرح‌ها در تحقق اهداف تعیین شده چقدر موفق بوده اند، در دسترس نیست. بررسی عملکرد طرح‌های بین المللی که با هدف توانمندسازی یا به عبارت بهتر توان افزایی مردم بومی روستاها اجرا شده، نه تنها نشان از شکست این طرح‌هاست؛ بلکه گویای نوعی نفوذ اقتصادی و فرهنگی در جوامع روستایی است.

■ **نماینده سازمان ملل از اقتصاد مقاومتی می گوید**

کرامتی با اذعان به نفوذ این طرح در مسیر توسعه روستایی کشور مان می گوید: درواقع پس از دهه ۴۰ و تلاش‌های کشورهای متخاصم در خالی کردن روستاها و توسعه شهرها و بحث‌های اجتماعی در کلان‌شهرها، اکنون به دنبال توسعه فرهنگ غربی در روستاها و میان کسانی هستند که ذاتاً توان مهاجرت به شهرها را ندارند.

گفتنی است مشاور بین المللی طرح ترسیب کربن در طول اجرای این طرح در ایران ثابت بوده و با تغییر دولت‌ها تغییر نکرده است و هم اکنون در طرح قلعه گنج بنیاد مستضعفان، بر اساس اهداف طرح مشغول شناسایی و برنامه‌ریزی طرح است، حتی آقای گری لوییس نماینده مقیم سازمان ملل در تهران، پروژه ترسیب کربن در این شهرستان را در راستای اقتصاد مقاومتی دانسته است. همچنین دفتر UNDP در تهران قصد دارد با نهادهای مردمی که در روستاها مستقرند و همچنین نهادهایی مانند سپاه پاسداران انقلاب اسلامی که قصد ورود به مباحث پیشرفت روستایی را دارند؛ ارتباط برقرار کند و از ظرفیت آن ها برای توسعه طرح‌های خود در ایران بهره بگیرد.

■ **بیشتر وقت تلف کردن بود**

یکی از دهیاران استان که در طرح ترسیب همکاری داشته است، درباره نتیجه اجرای طرح می گوید: در ابتدا همکاری روستاییان زیاد بود و ما صندوق روستا را هم تشکیل دادیم، زیرا گفته شد کمک ها، بین المللی و دولتی خواهد بود اما تا امروز هیچ کمکی نشده است. بعد از آن دیگر ارتباط مان با طرح کم شد، زیرا بیشتر وقت تلف کردن بود. ابتدا یک صندوق با حدود ۳۲ گروه تشکیل شد که هر گروه بین ۱۰ تا ۱۵ عضو داشت و همه دنبال دریافت وام بودند، اما در عمل تسهیلات ۲۰۰ هزار تومانی و ۳۰۰ هزار تومانی داده شد. برای دریافت تسهیلات هم باید به اجبار در دوره های آموزشی شرکت می کردند. اما واقعا با ۲۰۰ هزار تومان چه اشتغال زایی می توان انجام داد؟ به تازگی هم در صندوق روستا گفته شد به علت اتمام سپرده ها وامی داده نخواهد شد و به همین علت، تعدادزیادی از اعضای روستا از صندوق خارج شدند. این دهیار با تاکید بر این که در واقع طرح در این جا کاملا شکست خورده است، تصریح می کند: در این طرح از بیابان زدایی و ... خبری نیست، فقط همان آموزش بود و وام، آن هم بیشتر از هر چیز، تبلیغاتی بود. امروز نه تنها از روستای ما که از بقیه روستاهای مجری این طرح نیز بپرسید، هیچ کدام اطلاعی از محتوای آن ندارند.

■ **بنای ایجاد شغل نداشته ایم**

باقری مدیر کل منابع طبیعی و آبخیزداری استان در رابطه با نبود نتیجه شفاف و تعداد شغل ایجاد شده توسط طرح می گوید: بنای ما در این طرح اصلا ایجاد شغل نبوده است و تنها توانمند سازی روستاییان، ایجاد صندوق های روستایی، بیابان زدایی و کنترل بحث دام و ایجاد فرهنگ حفاظتی مد نظر بوده است. در این پروژه که جدید است، کارشناسان خارج از سیستم نمی توانند نظر بدهند، زیرا مطالعه ای تحویل آنان ندادیم. باقری در پاسخ به این که ۴ سال از شروع طرح گذشته است و باید برآورد و گزارشی موجود باشد، می گوید: ۳ سال و خورده ای است که شروع شده و تازه داریم وارد دانشگاه ها می شویم که کار مطالعاتی را انجام دهند. برای این کار پایان نامه هایی را نیز داریم راهنمایی می کنیم.

■ **اشتغال و مشارکت مردم برایمان مهم بوده است**

مدیر کل منابع طبیعی و آبخیزداری استان در پاسخ به این که اهالی روستاهایی که طرح در آن اجرا شده از طرح راضی نبوده و مایل به جدا شدن هستند، بیان می کند: استان ما کار بزرگی انجام داده است، بقیه استان ها با ۲-۳ روستا وارد طرح شدند، اما در خراسان رضوی به علت این که اشتغال و مشارکت مردم برایمان مهم بوده است با ۱۳-۱۴ روستا وارد شدیم، در این بحث هم هر روستایی که در رقابت با دیگر روستاها وارد طرح شود، می تواند گوی سبقت را ببرد. ما برای روستاها اجباری قائل نشدیم. باقری هم چنین در پاسخ به ایجاد آسیب برای امنیت غذایی می گوید: مراتع ما هر کدام ظرفیتی دارند، ما قائل به این نیستیم که ظرفیت دام را کم کنیم، اما می گوییم که در این حوزه ها از دام سنگین به جای سبک استفاده شود و یا دام مناسب جایگزین شود.

■ **نیاز جدی به بازنگری طرح**

دست اندرکاران پروژه، دولت جمهوری اسلامی ایران، سازمان جنگل ها، مراتع و آبخیزداری کشور، دفتر عمران ملل متحد یا UNDP، تسهیلات جهانی زیست محیطی و مهم تر از همه مردم می توانند در رسیدن به سه هدف ملی، محلی و جهانی برای پروژه یاری رسان باشند. در سطح محلی "بهبود شرایط اجتماعی - اقتصادی"، در سطح ملی "احیای مراتع" و در سطح جهانی "ترسیب کربن" به عنوان سه هدف اصلی قلمداد می شوند. راهبرد پروژه "احیای مراتع تخریب یافته برای مردم و با مردم (یعنی از نهال کاری صرف به بهره گیری مردم از منافع نهال کاری)، اتخاذ رویکردی یک پارچه و همه جانبه نگر و استفاده از همکاری توأم زنان، مردان و جوانان، در مدیریت مراتع (از طریق تعقیب اهداف توسط همه مردم و استفاده از نظرات ایشان)" است. اجزای این پروژه را نیز می توان به چهار بخش "محرومیت زدایی"، "مشارکت و کار گروهی"، "مشارکت و توانمندسازی جوامع محلی" و "احیای مراتع و ارائه الگوسازی ترسیب کربن" تقسیم کرد.

اگر چه در توسعه این بحث مطرح می شود که باید تحقق این مسئله از پایین به بالا باشد ولی عملاً در برخی مواقع از بالا به پایین هم انجام می شود. در این پروژه خیلی از موارد از مدیریت مرکزی به مدیریت محلی و مردم تفویض شده است و این خود می تواند حداقل برای پروژه‌های مرتبط با مراتع و منابع طبیعی الگویی باشد؛ هر چند معمولاً مدیریت برخی موضوعات در اختیار مدیریت مرکزی باقی می ماند. طرح‌های بیابان زدایی حتی از مسیر صندوق‌های خرد، همچنان از نبود بهره‌وری مستمر پس از احیای مراتع رنج می برد و سازوکار مشخص و معینی برای بهره‌برداری اقتصادی از این طرح‌ها که ضامن بقای آن باشد، ایجاد نشده و عملاً هدف طرح که توانمندسازی مردم بومی است، محقق نشده است.

پرداخت وام از این صندوق ها نمی تواند، توانمندسازی خاصی را برای روستاییان پیگیری کند. تمرکز در یک نقطه خاص باعث ایجاد فضای گلخانه‌ای شده و به‌صورت مصنوعی، مسائل و مشکلات محیطی که در شرایط عادی مانع توسعه روستایی است، کنار می‌رود اما بلافاصله پس از اتمام ظاهری اجرای طرح، مشکلات به حال اولیه خود برمی گردند. با توجه به مسائلی که کارشناسان گفته اند و نیز شواهد موجود، به نظر می رسد با بررسی میدانی لازم، در اجرا و اهداف این طرح باید بازنگری اساسی شود.

جدول متوسط [شماره ۶۹۰۷]

طراح جدول: مجید شادروح

افقی:
۱- مسرور- دخمه- آهنگساز ناشنوا ۲- ناپسند- زوج نیست- راهزن- سدی در اطراف مشهد ۳- دور دهان- مدرک- گیرا- دشمن سخت ۴- مادر- سرگردسابق- ابزار- کنج- نیا ۵- بد ذات قصه ها- راس- ودیعه- عوض- فرومایه ۶- سلاح کمری- سمت چپ- هنوز کمیاب نشده- نارس ۷- آزمون- کاشف واکسن آبله- رموز- جسر- سنه ۸- مساوی عامیانه- فرکانس- خالص- صدمه- شکوه گر جدایی ها ۹- شامه نواز- ثمر- پیروان- یازده ۱۰- پافشاری- وصله- حرارت- اکسیر ۱۱- هم زلف- بیمناک- هواپیمای بی موتور

عمودی:
۱- گیاه پرچین- اسید ۲- از برونته ها- همزن خارجی- حرف همراهی ۳- خاک سپاری- واحد اختلاف پتانسیل الکتریکی- خرج غیر ضروری ۴- از پیامبران الهی- نیرو ۵- واحد سطح- بنیان- اتمسفر- ضمیر جمع ۶- کشوری کوچک در شمال آمریکای جنوبی ۷- مرتجع معروف- درجه ای در ارتش ۸- خنک- عدد فوتبالی- جلد ۹- رفوزه- فرمانروایان- فن ۱۰- مصیبت- عمر- علامت جمع فارسی ۱۱- برگ برنده- پیکر- اهلی ۱۲- خراج- شهری در آذربایجان غربی- مادر لر ۱۳- جاده‌ای بین تهران و مازندران- تلخ- مطمئن ۱۴- جعلی- لیکن ۱۵- از پایتخت های اروپایی ۱۶- تنها- پهلوان- قدم یکپا- بی مو ۱۷- خرمن ماه- ضروری ۱۸- دعا- گردن زن غلات- درس نخوانده ۱۹- دوستی- تاخت و تاز- دست عرب ۲۰- قرار دادن- سخنان نامربوط و بیهوده

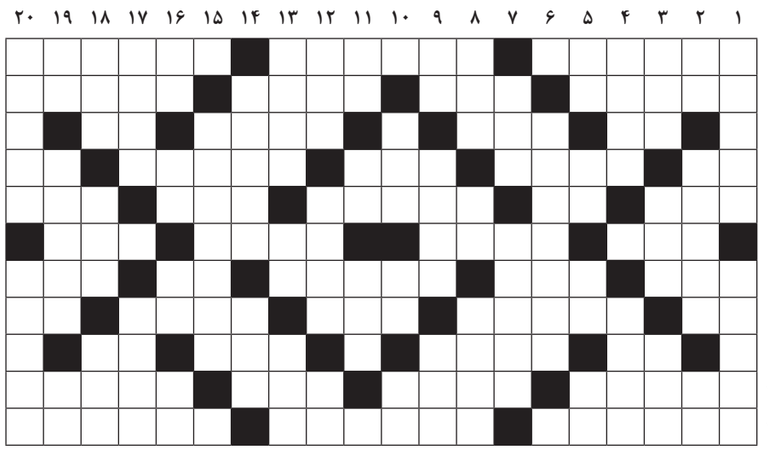

حل جدول ۶۹۰۶

جدول سخت [شماره ۱۳۲]

طراح جدول: بیژن گورانی

افقی: ۱- نوعی پارچه کلفت- عقده روانی- حاصل و نتیجه کار- یک ردیف از دانه های بافته شده ۲- مجموعه شعری سروده زنده یاد سهراب سپهری- اندوه و غم- حیوانی که در زیر زمین دالان حفر می کند ۳- مجموعه نغمات یک دستگاه موسیقی- سخنور- پشت سر هم- نرمی و روانی ۴- صرفه جو- یاری کننده- کوشش ۵- غریو- کدخدا- دیگ دهان گشاد- واحد صوتی زبان ۶- جای پا- پاینده- ژرف اندیشی- ستارگان- زیبایی قابل درک اما توصیف ناپذیر ۷- مهم تر- قائم به ذات- کرم ابریشم- اثری از شاتو بریان فرانسوی ۸- مخترع پیل الکتریکی- از او به نیکی یاد می شود- خمیده ۹- الکتریکی- دچار- گوشه ای در دستگاه چهارگاه- پیامبری ملقب به ذوالنون ۱۰- وابستگی- شهری در شهرستان کاشان- از آثار بلامنازع سینمای وسترن به کارگردانی هاوارد هاکس ۱۱- یکدندگی- قشر خارجی پوست- لوس و نر- واضح و قابل شنیدن.

عمودی: ۱- فعالیتی فرهنگی و اقتصادی- راحتی خیال ۲- از غریب ترین و متفاوت ترین وسترن های تاریخ سینما ساخته جیم جارموش- محنت ۳- آخرین شاعر بزرگ دوره سامانی- غیر دائمی ۴- از مطهرات- بزرگ ترین شهر پرو ۵- شهر توت- راستگویی- عکس پا! ۶- از نوشت افزار- از واجبات نماز ۷- رشته های عرض پارچه- از محبت... حوری می شود- مخترع تلویزیون ۸- له شده- صاحب اختیار ۹- نوعی کفش راحتی- اندازه صدای هر سیستم صوتی ۱۰- سیخونک- کوهستانی در مغرب چین ۱۱- از غنی ترین موزه های جهان در شهر برلین- وارونه اش خوب نیست! ۱۲- دارای فرهنگ خرافی- پیش آمدگی پای دیوار ۱۳- سختی و مشقت- نفس سرکش ۱۴- شهری در فارس- سخنان بیمار تب دار- وسط ۱۵- گاز مرداب- رنگارنگ ۱۶- مجرای خون- شهری در استان اصفهان- بهتر ۱۷- به حالت خمیده- شگفت زده ۱۸- به نخ های سروته فرش گویند- روشنایی ها ۱۹- قسمت مهم و اساسی هر چیز- پزشک نامی یونان باستان ۲۰- گل سپاس- منفک.
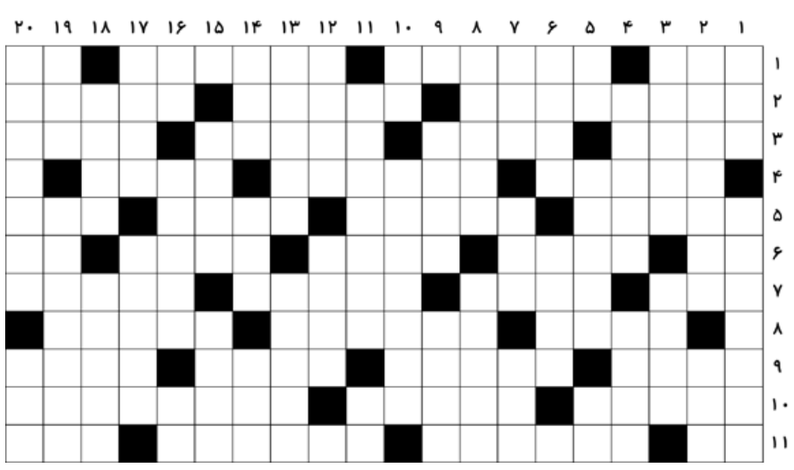
حل جدول شماره ۱۳۱